

УДК 378.147.004.738.5

ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ ЯК ВІРТУАЛЬНА СКЛАДОВА ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ ВТНЗ І ЗАСІБ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

О. П. Лучанинова

Автор розкриває виховний потенціал Інтернет-мережі як віртуальної складової виховного простору ВТНЗ, дає характеристику інтернет-портрету сучасного студента в соціальній мережі «В Контакті».

Ключові слова: Інтернет-мережі, виховний простір, віртуальна складова, Інтернет-залежність, кібер-простір, кіберсоціалізація, віртуальна комунікація.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. У системі вищої освіти склалися певні суперечності: між необхідністю формувати у студентів якості конкурентоздатного фахівця й особистості і відсутністю системного педагогічного забезпечення її реалізації в сучасній професійній вищій освіті; між методами та формами організації виховної діяльності і їх невідповідністю сучасним виховним системам і вимогам, загальнолюдським цінностям, ідеалам і традиціям виховання в українському суспільстві; трансформаційними процесами у вищій освіті, ціннісно-нормативною дезінтеграцією та неготовністю педагогічних колективів до оновлення в таких умовах; розумінням значущості виховання здобувачів вищої освіти відповідно до державного замовлення і низькою мотивацією та рівнем підготовки кадрів ВТНЗ щодо впровадження інноваційних виховних технологій.

Сьогодні відбувається зміщення акцентів у виховній роботі: не для студентів, а разом з ними здійснюється, створюється освітньо-виховний простір ВТНЗ, який є компонентом виховної системи; створення педагогічних умов для студентів щодо їх участі в емоційно значущих для становлення особистості студента виховних заходах – на рівні катарсису у сприйнятті духовно-культурних цінностей – проекту діяльності студентів.

Аналіз робіт з проблем виховання й становлення особистості студента дає підстави стверджувати, що сьогодні на рівні МОН, ВНЗ треба створювати нову модель здобувача вищої освіти, змінювати на

державному рівні підходи, концепції, парадигми саме в питанні виховання студентської молоді. А також мати на увазі, що здобувач вищої освіти свій час проводить не тільки в навчальних аудиторіях, але й на роботі, щоб оплатили контрактну форму навчання, а також вагому частину доби в Інтернет-мережі. Саме тому ми робимо акцент на Інтернет-мережі як віртуальній складовій виховного простору ВТНЗ. З такої точки зору наше дослідження стає ще більш актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення проблеми і на які спирається автор. Багато науковців досліджує феномен Інтернету в освіті, зарубіжні психологи виводять цілі теорії Інтернет-залежності підлітків. Наприклад: проблематика інформаційно-психологічної безпеки (В. Аносов), сучасні дослідження віртуальної комунікації (О. Белінська) [1], проблеми залежності від Інтернету, психологічні дослідження феномена Інтернет-адикції (А. Войсунський), питання психологічної профілактики Інтернет-залежності у студентів (М. Дрепа) [2], соціалізація дітей в агресивному медіасередовищі (О. Петрунько) [6], ресурси Інтернету для розвитку системи освіти і науки в регіонах (О. Кулик), освітні ресурси і можливості мережі Інтернет (В. Полонський), Інтернет залежність та її вплив на виховання підлітків (Н. Швець), використання Інтернет-ресурсів в якості засобів духовно-морального виховання студентів (В. Лаппо) [3], психолого-педагогічні вимоги до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення (О. Гриб'юк, В. Дем'яненко) [7] та ін.

Постановка не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Загальною темою нашого педагогічного дослідження є створення й функціонування виховної системи ВТНЗ, до складу якої входять різні виховні інституції, виховний простір тощо. Сьогодні вищій навчальній заклад має створити ефективні умови, щоб навчити й виховати конкурентоспроможного фахівця й духовно-культурну особистість студента. Перебування певної частини студентів в мережі Інтернет дає нам підстави, наприклад, таку соціальну мережу, як «ВКонтакті», гіпотетично вважати віртуальною складовою виховного простору, який є, у свою чергу, складовою частиною виховної системи закладу.

Мета статті: здійснити спробу розкрити виховний потенціал Інтернет-мережі як віртуальної складової виховного простору ВТНЗ, охарактеризувати Інтернет-портрет сучасного студента в соціальній мережі «ВКонтакті».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Аналіз останніх досліджень з цієї теми дає підстави стверджувати, що думки науковців стосовно впливу Інтернету на свідомість й життя студентської, учнівської молоді різняться: одні – проти згубного впливу, інші вбачають позитивні можливості. Науковці доводять, що значний відсоток сучасної молоді реалізує себе в мережі Інтернет, мережі «змушують людину прагнути цілеспрямовано організувати життєдіяльність і проводити багато часу (в крайніх випадках – «жити в паралельній реальності» [8, с. 134] в кіберпросторі, наприклад, регулярно оновлювати персональну сторінку тієї/іншої соціальної мережі Інтернет-середовища, мовчазно заспокоювати себе тим, що тут завжди є чим зайнятися: чи обговорити тему, що цікавить, чи провести час в перегляді відеороликів і фільмів або прослуховуванні музики, чи запустити ігровий або розважальний додаток, чи відвідати персональні сторінки близьких або незнайомих людей, ... і тоді існуюче реальне час життя починає замінюватися і/або підмінятися (в сенсі актуальності) часом життєдіяльності в кіберреальності [5]. Популярність і адиктивний потенціал соціальних мереж Інтернет-середовища можуть бути обумовлені тим, що вони зачіпають всі основні види діяльності: гру, спілкування, навчання, працю, переносючи їх, в тому числі, і в сферу життєдіяльності сучасної людини в кіберпросторі.

Завдяки використанню людиною соціальних мереж та інших ресурсів Інтернет-середовища радикально змінюється (і далі буде продовжувати змінюватися) потік постійно зростаючих обсягів інформації, але далеко не завжди знання (в наш час особливо гостро постає проблема співвідношення інформації і знання)! Проте, це призводить до того, що у активних користувачів сучасних технологій в процесі кіберсоціалізації якісно трансформуються психічні процеси, такі, як: пізнавальні, а саме: відчуття, сприйняття, увага, уява, пам'ять, мислення, мова; емоціонально-мотиваційні, конкретно: емоційні стани, власне, емоції і почуття, потреби, мотивація; особистісні характеристики, безпосередньо: характер і темперамент, індивідуальні особливості; а також свідомість, діяльність, специфіка міжособистісних і групових відносин, знаходячи характер мережевих, що формуються в умовах інформаційно насиченого соціалізуючого середовища кіберпростору, що пронизує сучасну реальність [5]. В. Плешаков резюмує, що соціальна мережа Інтернет-середовища, будучи фактором кіберсоціалізації, може бути позитивно використана людиною як

соціально-педагогічний полігон для: просоціальної реалізації соціально-психолого-педагогічного потенціалу розвитку особистості; поліфункціональної кіберкомунікації (в тому числі, професійної) і придбання диференційованого досвіду відносин та взаємодії з практично необмеженою аудиторією; кіберсамопрезентації і позиціонування своєї унікальної особистості.

Називаючи соціальні мережі Інтернет-середовища «актуальним полігоном соціального виховання сучасної людини в контексті кіберсоціалізації», дослідник зазначає, що вони «забезпечують відмінні від реального життя можливості приналежності до певних соціальних категорій, референтним групам, а також, завдяки інформаційній, комунікативній, рекреаційній, терапевтичній, креативній, кіберонтологічній та іншим своїми функціям, потенціал для створення віртуальної особистості (Кіберальтер-Его) і відносно безпечно експериментування з ідентичністю [5]. Автор продовжує, наголошуючи, що «та чи інша соціальна мережа Інтернет-середовища може бути використана людиною: для кіберкомунікації (сучасна соціальна кіберпотреба людини); для цілей забави та дозвілля, а саме для гри з друзями по мережі (фахівцями гейм-індустрії створюється безліч ігор і розважальних додатків для соціальних мереж, як то кажуть, попит породжує пропозицію); для пізнання (Інтернет і, зокрема, соціальні мережі, є відкрите «сховище» всіх знань людства); з цілями конструктивного (або квазі) задоволення інших численних потреб [5].

І хоч, як заявляє В. Плешаков, «численні комп'ютерні та префіксальні ігри, всесвітня «павутина» Інтернет, різні соціальні мережі самі по собі нешкідливі», треба увійти в кіберреальність студента, запропонувати свої правила гри, зацікавити іншими виховними можливостями Інтернету.

Погоджуючись з цим положенням, вважаємо за потрібне додати, що виконання цієї виховної місії у вищій школі наштовхується на реалії сьогодення – девіантну поведінку студентської молоді. Досліджуючи це питання, Л.С. Наріжна характеризує так зване покоління Next, яке «виявляє постмодерністський тип поведінки и споживацьке ставлення до освіти, що вкрай погано поєднується з традиційною схемою викладання у вищій школі [4, с. 65]. Дослідниця підкреслює, що у багатьох представників цього покоління «немає бажання навчатися чи хоч би дотримуватися дисципліни, ... надзвичайно мало часу проводять за підручниками... для багатьох цілком є зовсім не придбання знань...» [4, с. 67]. І в цьому смислі на тлі постмодерного прошарку студентської

молоді позитивно виокремлюється та мотивована частина студентства, для якої освіта є цінністю, а бажання бути духовно-культурною особистістю, шукати свій шлях саморозвитку і самореалізації – нормою.

Інтернет-простір відвідують люди різних категорій, уподобань. З точки зору кіберсоціалізації особистості, людина, що є користувачем тієї чи іншої (часто, відразу декількох) соціальної мережі Інтернет-середовища, отримує унікальну можливість не просто заявити «для всіх» свій соціальний статус, проявляти не тільки свою індивідуальність і унікальність, але і свій нонконформізм або, навпаки, ставати більш конформним, бо, організовуючи і здійснюючи частину власної життєдіяльності в кіберпросторі, з натисканням «всього однієї кнопки», вона може відвідати сторінку будь-якого (випадкового або референтного) користувача, ознайомитися, в залежності від політики і наявної структури соціальної мережі, а також установок самого власника облікового запису, з його інтересами і захопленнями, подивитися його фотоальбоми, групи, в яких він є, його записи на «стіні», послухати обрану ним музику, інші медіафайли (фільми, відеоролики та ін.), вступити з ним, при необхідності, в кіберкомунікацію. Все це відбувається в режимі реального часу (що називається, онлайн), користувач відчуває себе в безпеці, не відчуває «географічний дискомфорт» (в Інтернеті, як то кажуть, «весь світ знаходиться на відстані одного кліка миші») при цьому, може відчувати себе представником даної Інтернет-спільноти (сучасна соціальна кіберпотреба людини), вести діалоги в онлайн- і офлайн-режимі з його членами, обговорювати конкретні теми в певній групі з іншими активними користувачами (в тому числі, використовуючи модний і доступний мобільний Інтернет) [5].

Е. Белінська, аналізуючи сучасні дослідження віртуальної комунікації, посилається на науковця М. Дрепу, яка розглядає інтернет-залежність як різновид технологічних адикцій, що виявляються зміщенням цілей особистості у віртуальну реальність для заповнення фрустрованих сфер реального життя [1, с. 34]. Наприклад, досліджуючи використання Інтернет-ресурсів в якості засобів духовно-морального виховання студентів, В. Лаппо вказує на визначальну перевагу електронних бібліотек, вбачає «у доступності аудіоверсій першоджерел, що дозволяє знайомити студентів з кращими зразками духовної культури, а відтак сприяти їх духовному розвитку. Педагог наголошує на важливості продумування методичних прийомів та засобів, «що

здатні активізувати читацький інтерес і бажання замислюватись над питаннями особистісно-індивідуального, національно-державного, загальнопланетарного характеру виміру». Музеї, храми і монастирі все частіше пропонують віртуальні екскурсії. Отже, викладачам (насамперед кураторам академічних груп) варто планувати і регулярно проводити такі екскурсії впродовж навчального року» [3, с. 53]. Дійсно, дослідниця пропонує прекрасний засіб духовно-морального виховання студентів.

Але, з огляду на завдання нашого дослідження, треба додати, що успіх практичного застосування таких засобів залежить від глибокого й якісного моніторингу студентів, їхнього внутрішнього світу, кола інтересів, світоглядної позиції тощо. Зважаючи на той факт, що студенти експериментальної групи проводять певний час в Інтернет-мережах, ми припустили, що та інформація, яку про себе заявляє людина в соціальних мережах, є достовірною. Моніторинг інформації студентів про себе та своїх друзів було здійснено за їхньою згодою. Нами була досліджена інформація зі стіни цих студентів та їх друзів «ВКонтакте» за їхньою особистою згодою.

Наше уявлення Інтернет-портрету сучасного студента (ми дослідили студентів гуманітарного факультету, майбутніх спеціалістів технічного перекладу, інженерів-педагогів, документознавців) складалося з таких частин: життєва позиція, головне у житті, головне в людях, світогляд.

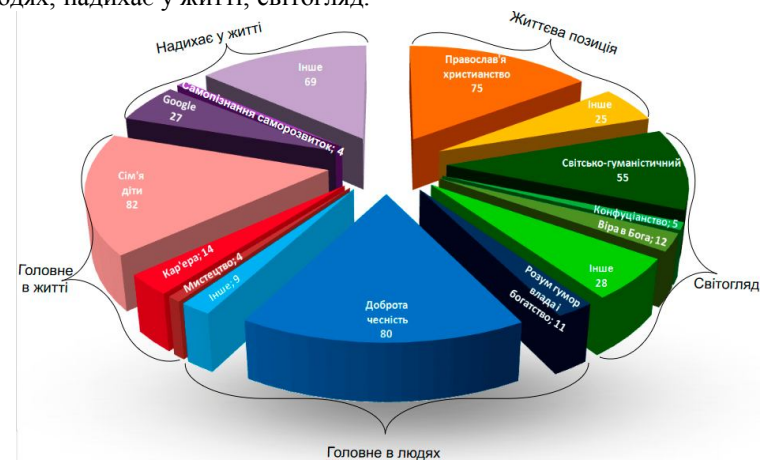

Рис. 1 Моніторинг інформації студентів про себе та своїх друзів

Так, 75% студентів віднесло себе до православної віри, 25% - представники інших конфесій (це можна пояснити перебуванням на навчанні іноземних студентів, їхніх друзів тощо). Для 82% студентів головне у житті – це сім'я й діти, для 14% – кар'єра, 4% обрали інші цінності. І хоч колонки інформації «Про себе» мають в мережі «ВКонтакте» запрограмовані варіанти відповідей, вибір студентів свідчить про вже сформовані життєві цінності. Головне в людях – це доброта і чесність – така позиція 80% опитаних, 11% вибирають розум і гумор, 9% – інше. 55% студентів вважає, що мають світсько-гуманістичний світогляд, 12% вірять у Бога, 5% – у конфуціанство. Надихає сучасну молодь Гугл (27%), саморозвиток й самореалізація (4%), інше – 69% (читання книг, перегляд фільмів, спілкування, спорт, кохання). Таким чином, можна об'єднати окремі описові деталі в один Інтернет-портрет: сучасний студент – це людина з достатньо сильною життєвою позицією, яка цинить як головне у житті сім'ю, а в людях – доброту і чесність, але це все ж таки конформістська особистість, яку надихає у житті перебування у соціальних мережах, що свідчить про певну закритість й поміркованість. А світсько-гуманістичний світогляд виступає як тло, на якому саморозвиток й самореалізація губляться серед розваг Інтернету. Звичайно, у чомусь це суб'єктивний опис. Але 27% бажаючих перебувати в соціальних мережах дають нам підстави здійснювати виховний вплив саме через них. Нами було запропоновано ряд виховних проектів через мережу «ВКонтакте»: створення сторінки для окремих студентських академічних груп, сторінки факультетів, студради академії, мистецькі конкурси «Знайди сам, збагати іншого», «Куратор на зв'язку», «Світ моїх захоплень», «Волонтер». На наш погляд, суб'єкт-суб'єктні стосунки, утвердження певних цінностей студентів як культурної особистості найбільш склалися в проектах «Знайди сам, збагати іншого», «Куратор на зв'язку», «Світ моїх захоплень», «Волонтер». У проекті «Знайди сам, збагати іншого» студенти розшукували цікаві факти з життя письменника чи художника, розміщували його творчі доробки у себе на стіні, заохочували друзів здійснити рефлексію на твір мистецтва, а також надсилали друзям завдання знайти нового майстра. Таким чином, студенти об'єднувалися в мистецьку спільноту, розшукували інформацію, вибирали з неї найцікавіше, дехто навіть придумував квести. Відбувався виховний вплив творів мистецтва через соціальні мережі, тобто ці мережі виконували роль віртуальної складової виховного простору ВТНЗ. Спираючись на конформістську позицію сучасного студента, тобто не

забираючи його в актовий чи читальний зал для проведення виховних заходів, ми створили умови для підвищення рівня мотивації студентів до саморозвитку й самореалізації. Також ми запропонували долучитися до команди «ТСН», яка ініціювала флешмоб »#гіщовражають«. У рамках акції усім охочим запропонували поділитися історіями про людей, які живуть в Україні, які творять її історію щодня та своїми вчинками надихають інших. Цікавою формою спілкування у соціальній мережі «ВКонтакте» для студентів було залишати свій коментар до незручних фраз, цитат, які, на наше глибоке переконання, відривали їх від віртуального світу (хоч і в Інтернеті), спонукали замислитися, озирнутися на своє життя, «вийти» з кокону комфортності. Як результат, студрада запропонувала провести флешмоб до Дня Гідності й Свободи України разом з викладачами й студентами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Потрапляючи в Мережу, людина проходить щонайменше п'ять стадій спілкування з віртуальним світом. Більшість психологів зійшлися в думці, що не Інтернет робить людину залежною, а людина, схильна до залежності, сама вибирає її об'єкт, яким може стати Інтернет. Наше завдання – використати інформаційну потужність Інтернету, духовно-культурну змістовність цієї інформації, методично правильно використати виховні засоби; а також результати його виконання підтвердили, що Інтернет-мережі можна вважати віртуальною складовою виховного простору ВТНЗ.

Подальшого дослідження потребують форми виховного впливу на студентів у соціальних мережах, пошуки односторонніх, створення віртуальних студентських проектів, удосконалення діагностики впливу виховних заходів на студентів через соціальні мережі.

Література

1. Белинская Е.Н. Современные исследования виртуальной коммуникации: проблемы, гипотезы, результаты / Е.Н. Белинская, А.М. Жичкина. – М., 2011. – 234 с.
2. Дрепа М.И. Психологическая профилактика Интернет-зависимости у студентов / М.И. Дрепа. Ставрополь: КУБ, 2010. – 277 с.
3. Лаппо В. Передумови використання Інтернет-ресурсів в якості засобів духовно-морального виховання студентів // Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2015. – Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 1 (1). – С. 51-54.
4. Наринская Л.С. Поколение Next, его основные характеристики // Инновационные процессы у современном просторе юридической освіти: реалии, тенденции, перспективы: Материали науково-практичної конференції

- (Дніпропетровськ, 11 квітня 2014 р.). – Дніпропетровськ: Дніпроп. Держ. Ун-т внутр. справ, 2014. – 200 с. – С.64-68
5. Плешаков, В. А. Киберсоціалізація человека: от Homo Sapiens'а до «Homo Cyberus'а»? / В. А. Плешаков // Вопросы воспитания – М. : МПСИ, 2010. – № 1 (2) – С. 92-97.
  6. Петрунько О. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі / О. Петрунько. - Полтава: ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2010. – 480 с.
  7. Система психолого-педагогічних вимог до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення: монографія / О. О.Гриб'юк, В. М.Дем'яненко та ін.; за ред. М. І. Жалдака. – К.: Атіка, 2014. – 172 с.
  8. Фисенко, Т. Жизнь в параллельной реальности / Т. Фисенко // Hi-Tech Pro, март 2009. – С. 134-135.

ИНТЕРНЕТ-СЕТИ КАК ВИРТУАЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА ВТУЗ И КАК СПОСОБ ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ

О. П. Лучанинова

Автор раскрывает воспитательный потенциал Интернет-сети как виртуальной составляющей воспитательного пространства ВТУЗ, дает характеристику интернет-портрета современного студента в социальной сети «ВКонтакте».

Ключевые слова: Интернет-сети, воспитательное пространство, виртуальная составляющая, интернет-зависимость, кибер-пространство, киберсоциализация, виртуальная коммуникация.

INTERNET NETWORKS AS A VIRTUAL PART OF EDUCATIONAL SPACE OF A HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT AND MEANS OF STUDENTS' EDUCATION

O. P. Luchaninova

Today higher educational establishment should create conditions to train and educate a competitive professional and spiritual and cultural student's personality. The fact that a certain part of students uses the Internet allows us to assume that, for example, such social network as «VKontakte» can hypothetically be considered to be a virtual part of educational space, which in its turn is a part of the educational system of the institution.

The author tries to make an attempt to reveal the educational potential of the Internet network as a virtual part of educational space of higher technical educational establishment and to characterize Internet-portrait of the modern student in the social network «VKontakte».

The success of the practical application of educational means through social networks on the Internet depends on the deep and qualitative students' monitoring, their inner world, the range of interests, the ideological position and so on. In the background of the students' postmodern layer there is a motivated part of students. For them education is a real value and they normally have a desire to be a spiritual and cultural personality and to look for their own way of self-development and self-realization.

The Internet is used by people of different categories and preferences. In terms of cyber socialization a person, who is a user of this or that social network, gets a unique opportunity not just to claim his/her social status «to everybody», to show not only his/her individuality and uniqueness, but also his/her non-conformism or, the other way round, to become more conformal organizing and carrying out a part of his/her own life in a cyberspace.

The Internet-portrait of a modern student depicts a person with quite a strong life's philosophy who values family as the most important thing in life and who values kindness and honesty in people, but all the same it is still a conformist personality inspired in life by social networks which proves some definite closeness and moderation. And a secular-humanistic worldview serves as a background in which self-development and self-realization are lost among the Internet entertainments.

Getting into the network, a person moves through at least five stages of communication with the virtual world. Most psychologists agreed that it is not the Internet which makes a person dependent, but a person inclined to addiction chooses its object which can be the Internet. Our task is to use the informational power of the Internet, the spiritual and cultural richness of this information and to use educational means correctly in terms of methodology. The results of the task implementation have confirmed that the Internet networks can be considered a virtual part of educational space of higher technical educational establishment.

Key words: Internet networks, educational space, virtual component, Internet addiction, cyber space, cyber socialization, virtual communication.

Лучанинова О. П. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки, заступник декана гуманітарного факультету з виховної роботи, заступник голови Ради з виховної роботи, голова секції з організації виховної роботи та дозвілля студентів Національної металургійної академії України (м. Дніпро, Україна). E-mail: luchaninova olga@mail.ru

Luchaninova O. P. – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor of Engineering Education, Vice-Dean of the Department of Humanities on Educational Work, Deputy Head of the Council on Educational work, Head of the Department of Educational Work and Leisure of Students, National Metallurgical Academy of Ukraine (Dnipro, Ukraine). E-mail: luchaninova olga@mail.ru